

Project MONUMENT bouwt inloophuizen 2.0

26 januari 2023

Odensehuisconcept als leidraad

“Kunnen we een mobilehome kopen van het EU geld?” vraagt iemand aan tafel tijdens een bijeenkomst in 't MoNument in Mechelen. Bezoekers, vrijwilligers en coördinator van het inloophuis 't MoNument geven samen vorm aan het huidige inloophuis en dat van de toekomst. Dit alles gebeurde in het kader van een Europees project MONUMENT waarbij een internationale projectgroep de kans kreeg om te investeren in de doorontwikkeling van een laagdrempelige dienstverlening en ondersteuning voor mensen met dementie en hun mantelzorgers.

Dit artikel gaat over hoe de projectpartners het Odensehuisconcept aanwenden zodat mensen met dementie langer zelfstandig kunnen leven en de veerkracht van mantelzorgers verhoogt. Het centrale uitgangspunt hierbij is de stem van de mensen met dementie en mantelzorgers zelf. Zij zitten aan het stuur!

Het project MONUMENT

MONUMENT (More Nurturing and More Empowerment Nested in Technology) is een Interreg 2 Zeeën-project, gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Twaalf partners uit België, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk werken samen aan één gemeenschappelijk doel: de veerkracht en draagkracht van mantelzorgers verhogen, zodat mensen met dementie langer thuis kunnen blijven wonen. Het project zet in op innovatieve, professionele en structurele ondersteuning van mantelzorgers en het gebruik van op maat gemaakte technologische oplossingen, zoals een GPS-tracker of een slimme lamp voor valdetectie. Op vier plaatsen werd een werking opgezet volgens de principes van de Odensehuizen zoals deze in Nederland welgekend zijn. In Mechelen (België) optimaliseerde het reeds bestaande inloophuis 't MoNument zijn werking en bereik. In Maubeuge (Noord-Frankrijk) en in Wisbech (Verenigd Koninkrijk) werden geheel nieuwe inloophuizen opgezet. Nog in het Verenigd Koninkrijk, in Dereham, werden een wandelgebied en bijhorende recreatieve activiteiten toegankelijk gemaakt voor mensen met dementie. Het Odensehuis in Walcheren is betrokken partner, als inspirator vanuit de Nederlandse praktijk van de Odensehuizen.

Zich baserend op de werkingsprincipes van de Odensehuizen bouwden de 4 pilotsites een ondersteunings- en activiteitsnetwerk uit, door en voor mensen met dementie en hun omgeving. Voor wie het nog niet zo gekend is: een Odensehuis is kortweg gezegd een inloophuis voor mensen met dementie en hun mantelzorgers. Zij krijgen er in een ongedwongen en informele sfeer advies en ondersteuning. Bezoekers hebben geen diagnose of indicatie nodig als ze willen deelnemen aan de activiteiten in een Odensehuis. De deelnemers bepalen zelf wanneer ze komen, waaraan ze meedoen en welke ervaringen ze uitwisselen met andere bezoekers. Een Odensehuis heeft het karakter van een huiskamer waar mensen bijvoorbeeld piano kunnen spelen, tuinieren en een praatje maken met andere bezoekers. Zo verzetten ze in een ongedwongen sfeer hun gedachten of krijgen juist meer inzicht in hun ziekte. Odensehuizen kunnen ook in andere vormen voorkomen, bijvoorbeeld als een ontmoetingsplaats die meer op buitenactiviteiten is gericht.

Radicale co-creatie

Wanneer je de website van het landelijk platform Odensehuizen opent, dan zie je het meteen: "Een plek en een stem voor mensen met dementie" (<https://odensehuizen.nl/>). Daar gaat het om. In een Odensehuis worden mensen met beginnend geheugenverlies actief betrokken bij het reilen en zeilen. Dankzij MONUMENT wordt er op verschillende plaatsen geëxperimenteerd om deze betrokkenheid maximaal te realiseren en duurzaam te verankeren in de werking.

Kamala Leemans, projectcoördinator stad Mechelen: *"We proberen uiteraard zoveel mogelijk onze bezoekers te betrekken in het verhaal. De meeste ideeën worden ook door hen gelanceerd, al is het vaak in een ruwe vorm. Ze worden dan verder verfijnd door onze vrijwilligers of door ons. Enkele bezoekers zeggen bijvoorbeeld: "We willen buitenkomen en gewoon tussen de mensen zijn als 'gewone' mensen". Daarmee gaan we aan de slag en zoeken naar passende activiteiten. Daaruit zijn onder andere een uitstap naar de plantentuin in Meise voortgekomen en een wandeling in het Vrijbroekpark in Mechelen. En nog een voorbeeld: "Kunnen we een mobilehome kopen van het EU geld". Daarin horen wij de wens om eens samen op reis te gaan. Zo zijn we dan tot een succesvolle reis naar Zeeland gekomen."*

Bezoekers worden gestimuleerd om mee te doen aan alle activiteiten in en om het huis. Daardoor kunnen zij nieuwe ervaringen opdoen, zich gewaardeerd voelen en voldoening vinden. Hiermee krijgen ze perspectief. Zij helpen elkaar in een sfeer waarin zij zich niet hoeven te schamen voor hun ziekte.

Vrijwilligers zijn de onontbeerlijke krachten in een Odensehuis. Hun engagement en bijdrage is van onschatbare waarde. Zij maken, met de ondersteuning van een professionele coördinator, de activiteiten en de werking van een Odensehuis mogelijk. Een organische aanpak past hierbij het

beste, aldus Kamala Leemans: *"een wens naar een buitenactiviteit wordt opgevangen door een vrijwilliger, die kent per toeval iemand in de plantentuin van Meise en regelt een bezoek en verzorgt de inschrijvingen"*. Maar vrijwilligers hebben nog een andere brugfunctie. *"Vrijwilligers zijn onze oren en onze ogen"*, aldus Kamala Leemans. *"Zij hebben ondertussen die voelsprietten verworven om bepaalde signalen op te vangen. Mensen met dementie kunnen andere uitdrukkingvormen hebben, bijvoorbeeld onrustig worden. Dan vangt een vrijwilliger dit op en doet daar iets mee. Bijvoorbeeld een meer fysieke activiteit buiten, dan een creatieve namiddag binnen."*

Medewerkers en vrijwilligers streven naar een betere afstemming tussen de behoeften en wensen van personen met dementie, hun mantelzorgers en professionele hulpverleners. Zij creëren een samenwerkingsnetwerk rondom mensen met dementie. Hulpverleningsorganisaties, de dienstensector, de socio-culturele sector, informele zorgverleners en ervaringsdeskundigen maken deel uit van zo'n netwerk. Hierdoor kunnen initiatieven en activiteiten voor mensen met dementie en hun mantelzorg(er)s worden aangepast. Zij vinden daarmee gemakkelijk(er) de weg naar dementievriendelijke ondersteunings- en ontspanningsinitiatieven.

Een omgeving waar mensen zich veilig voelen en mogen zijn wie ze zijn, werkt empowerend. Ook ontmoeting en uitwisseling met lotgenoten werkt versterkend. Hieronder enkele voorbeelden over hoe de stem van mensen met dementie en mantelzorgers gehoord wordt en wat daar voor nodig is om dat te realiseren.

't MoNument

Ook 't MoNument in Mechelen (dat zijn naam ontleende aan het Europese project) is al enkele jaren actief en kon dankzij het Europese project zich verder doorontwikkelen. Om het huidige inloophuis en dat van de toekomst verder vorm te geven werd er van bij het begin van de ontwerpfase een intens cocreatieproces opgezet met bezoekers, vrijwilligers en zorgverleners. 't MoNument is immers een plek voor iedereen en iedereen is er gelijkwaardig. Naast het uitbouwen van een ondersteunings- en activiteitsaanbod, werd het interieur van het inloophuis grondig herdacht. Hierbij werd verder gedacht dan enkel het idee van huiselijkheid. Het werd een cocreatieproces dat werd geleid door een team studenten van Thomas More (het team van PG21: PG21 is een excellentietraject voor jongafgestudeerde interieurvormgevers, toegepast architecten en service designers van ID&A Mechelen, Thomas More). Het was een traject van goed informeren, de gepaste werkvormen gebruiken, de juiste prikkelende vragen stellen en vooral goed observeren en luisteren. Tijdens de cocreatieworkshop werden mensen bijvoorbeeld uitgenodigd om belangrijke en fijne plaatsen in de stad op een kaart aan te duiden, de formulering van de vragen werden op de doelgroep afgestemd, of de deelnemers met behulp van eenvoudige woorden en icoontjes op een diagram aan te duiden wat voor hen belangrijke en minder belangrijke activiteiten zijn.

Voor mensen met dementie is het extra uitdagend om zich een beeld te vormen van een toekomstig interieur of een toekomstige werking. En daarom is het belangrijk om de gepaste benadering te hanteren. Laat mensen de stoffen van het meubilair voelen, laat hen meubilair uitproberen en technologische toepassingen samen verkennen. Werken met beelden is vaak sterker dan gewoon een uitleg. Zo werd trouwens het ontwerp van het digitale platform MeMo by Monument ook aangepakt. Mensen samen brengen, hun noden en verlangens beluisteren en in een volgende fase prototypes tonen waar men zijn commentaar op kon geven.

MeMo by Monument platform

MeMo by Monument (<https://www.memo-monument.be/>) is een platform voor en door mantelzorgers van mensen met dementie. Het platform ondersteunt en verbindt mantelzorgers met elkaar. Het is een als het ware een digitaal verlengstuk van de inloophuizen. Elke regio heeft zo zijn pagina, zelfde naam maar met een ander land achter bv. www.memo-monument.nl. Je kan met één knop switchen tussen de landen en er bijvoorbeeld geschikte activiteiten voor mensen met dementie vinden, handig als je bijvoorbeeld op vakantie wil naar Engeland. Mantelzorgers kunnen op het platform informatie over dementie vinden zoals tips voor een goed boek, de contactgegevens van een Alzheimerorganisatie, webinars over bijvoorbeeld voeding, en nog veel meer. Veel ervaringskennis zit bij mantelzorgers zelf en daarom is er ook een pagina: tips en advies van en voor mantelzorgers. Op de Nederlandse pagina is bijvoorbeeld een blogpost te vinden over administratieve en financiële organisatie. Op de pagina activiteiten en locaties kan men dementievriendelijk plekken en activiteiten ontdekken zoals een dementievriendelijk rondleiding in een museum of dementievriendelijke logies voor een weekendje uit. Het platform verzamelt alle informatie die mantelzorgers en mensen met dementie vaak in een versnipperd landschap van websites moeten

opsporen. Dat is de oefening die de projectpartners deden tijdens het MONUMENT project samen met mantelzorgers en mensen met dementie. In Vlaanderen bijvoorbeeld werden de bezoekers van het inloophuis en de Vlaamse Werkgroep van mensen met dementie betrokken. Het platform is als een blauwdruk, een voorbeeld ontworpen voor iedereen die aan de slag wil om zo'n platform aan te bieden. Op de website zelf is een handzaam document te vinden met concrete adviezen over welke inhoud relevant is, hoe die vergaart en getoond kan worden.

Toegankelijkheid

Tijdens het project zijn de projectpartners bewust op zoek gegaan naar wat een dementievriendelijke omgeving is en hoe toegankelijkheid kan worden vergroot. Het gaat hier niet alleen om toegankelijke binnenruimtes maar ook buitenomgevingen zoals natuurgebieden. Zo maakten de Engelse projectpartners hun wandelpaden dementievriendelijk door aangepaste bewegwijzering en minder vlakke gebieden door middel van scooters toch toegankelijk voor wie fysieke moeilijkheden ondervindt.

Om de toegankelijkheid tot technologische hulpmiddelen te vergroten bouwden de inloophuizen technologie in hun huiselijke omgeving in. Op deze manier kunnen mensen op een ongedwongen manier kennismaken met hulpmiddelen en ervaren of deze of gene toepassing iets voor hen is. Zo is er bijvoorbeeld een dementievriendelijke klok in 't MoNument. Kamala Leemans: *“Men ziet ‘ah het is twee uur en het is vrijdag. Ik moet dat zelf niet meer te vragen aan anderen’. Bezoekers vragen nu zelf naar hulpmiddelen en wij geven advies en lenen die uit om thuis uit te proberen. Zo hebben wij onder andere ook eenvoudige schermen om digitaal contact te maken met anderen.”*

Dankzij het Europese project heeft men het Odensehuis concept breed kunnen verkennen en kunnen verdiepen. De werking heeft een digitaal verlengstuk gekregen in de vorm van een digitaal platform voor mantelzorgers en werd het begrip 'toegankelijkheid' verbreed. Maar hoe zit het met de toekomst?

De toekomst

MONUMENT is een project met de intentie om mensen met dementie en hun mantelzorgers een veilige omgeving te bieden. Voorlopige resultaten uit het project geven aan dat door de principes van Odensehuizen toe te passen, mantelzorgers en mensen met dementie meer kwaliteit van leven ervaren. Mantelzorgers kunnen de zorg voor hun naasten langer volhouden en raken minder snel overbelast. Mensen met dementie voelen zich gewaardeerd en kunnen zichzelf zijn. Er zullen meer van dit soort inloophuizen nodig zijn in de toekomst, omdat de zorg steeds meer wordt ingebed in de maatschappij, de zogeheten 'vermaatschappelijking van de zorg'. Daarmee evolueert de samenleving naar een meer inclusieve samenleving door belangengroepen en patiëntenorganisaties die hiernaartoe werken. Tegelijkertijd levert dat ook economische voordelen; de zorgkosten worden lager en er is minder druk op het gezondheidssysteem.

Het succes van Odensehuizen zit 'm in de laagdrempeligheid, openheid en ongedwongen sfeer. Tegelijkertijd is het een kwetsbaar concept omdat het afhangt van de betrokkenheid en de beschikbaarheid

van vrijwilligers. Kamala Leemans: “Het belangrijkste is om onze vrijwilligersgroep te behouden en uit te breiden. Zonder vrijwilligers vallen heeft een grotere impact dan de beslissing van beleidsmakers.”

Bovendien zijn de huizen afhankelijk van externe financieringsbronnen. Dankzij MONUMENT konden verschillende pilots worden opgezet of uitgebreid. Belangrijke uitdagingen zijn het structureel inbedden van Odensehuizen in reguliere zorgsystemen en het bestendigen van dynamisch en sterke netwerken van lokale stakeholders.

Directeur Jurn Verschraegen van Expertisecentrum Dementie Vlaanderen wijst op de belangrijke rol van lokale besturen.

“De Odensehuizen moeten zo dicht mogelijk blijven bij het uitgangspunt waarvoor ze zijn opgericht: laagdrempelige ontmoetingsplekken die dicht bij de lokale bevolking staan en een preventieve aanpak hebben over de ondersteuning van mantelzorgers”, legt hij uit.

“Lokale besturen kunnen hierin een belangrijke rol spelen met de motiverende kracht van de deelnemers zelf. Ik zie Odensehuizen als een wezenlijk onderdeel van de weg naar dementie-inclusieve samenleving. Voorwaarde is dat ze zich verder openstellen voor de behoeften van de doelgroep, de mantelzorgers, de lokale samenleving en iedereen die van betekenis kan zijn om dementie verder te de-stigmatiseren.”

Monument Partners

Nederland

www.wvozorg.nl/over-wvo-zorg/innovatieprojecten/monument

België

www.mechelen.be/tmonument-inloophuis

www.dementie.be/themas/monument/overmonument/

www.imec.be/nl/vlaamse-innovatiemotor/impactdomeinen/smart-health/monument

Frankrijk

www.afeji.org/projets-europeens-monument/

www.eurasante.com/projets/monument/

United Kingdom

www.norfolk.gov.uk/out-and-about-in-norfolk/monument-project

www.nationaltrust.org.uk/peckover-house-and-garden/projects/monument-more-nurturing-and-more-empowerment-nested-in-technology

Overig

hz.nl/projecten/monument

www.idrops.org/projecten/monument

<https://www.dementie.be/themas/monument/>

Auteurs

Dr. Ingrid Snijders, senior onderzoeker Research Group Healthy Region, HZ University of Applied Sciences

Leentje de Wachter, stafmedewerker vorming & opleiding en coördinator projecten, Expertisecentrum Dementie Vlaanderen

Dr. Kalina Mikolajczak-Degrauwe, senior onderzoeker Research Group Healthy Region, HZ University of Applied Sciences

Mareike Millner, junior onderzoeker Research Group Healthy Region, HZ University of Applied Sciences

Prof. dr. Olaf Timmermans, lector Research Group Healthy Region, HZ University of Applied Sciences

Met dank aan Patrick Verhaest (projectmedewerker Expertisecentrum Dementie Vlaanderen en redacteur Denkbeeld) voor de redactionele suggesties.